

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Однією з умов ефективної інтеграції є зміна організаційно-методологічних основ вітчизняної аудиторської діяльності відповідно до встановлених норм та вимог за Міжнародними стандартами аудиту та Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Підвищенню якості аудиту та надання аудиторських послуг в Україні сприятиме лише система комплексних заходів, спрямованих на розвиток нормативно-законодавчої бази аудиту, запровадження якісної системи комп'ютеризації аудиту, здійснення контролю над рівнем компетентності аудиторів та якості наданих послуг, забезпечення реальної незалежності аудитора та запровадження санкцій і покарань аудиторів щодо недостовірності надання аудиторських послуг.

Трактування поняття аудит та аудиторські послуги визначено в Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»:

– аудит фінансової звітності – аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам;

– аудиторські послуги – аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються відповідно до міжнародних стандартів аудиту [7].

Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», що вступив у дію з 1 жовтня 2018 року, ґрунтується на положеннях Директиви 2006/43/ЄС та Регламенту 537/ 2014, які регулювали реформу аудиту у 2016 році в країнах ЄС, і посилює вимоги до аудиту і процесу складання та оприлюднення фінансової звітності компаній, а також до системи корпоративного управління та взаємодії з аудиторами. Його реалізація дозволить гармонізувати національне законодавство у сфері аудиту фінансової звітності та аудиторської діяльності із законодавством Європейського Союзу у відповідній сфері, сприятиме розвитку аудиторської діяльності в Україні, а також забезпечить поліпшення інвестиційної привабливості національної економіки.

Проводити аудит дуже складно в умовах глобальної кризи і загального стану української економіки в умовах війни; коли відбуваються значні коливання у валютних курсах та зриваються поставки товарів й енергоресурсів. Інші проблеми представлені специфічними галузевими складнощами. Серед них доцільно виділити відмінності у стандартах роботи українських та міжнародних компаній, відсутність системи страхування аудиторських ризиків, а також недостатній рівень підготовки українських бухгалтерів і аудиторів. Перераховані причини негативно впливають на престиж професії та знижують рівень довіри бізнес-середовища до вітчизняного аудиторського ринку.

В економічній літературі автори виділяють різні проблемні аспекти з надання аудиторських послуг. Так, Гуцаленко Л.В. визначає:

- недосконалість методичних та теоретичних розробок з аудиторського контролю;
- достатнього досвіду аудиторської діяльності;
- недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів;
- недотримання аудиторами якості аудиторських послуг;
- відсутність штрафів та покарань за недостовірність звіту аудитора;
- низька довіра до аудитора;
- відсутність чіткого механізму формування ціни аудиторських послуг;
- відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту [1, с. 99].

Томчук О.В., Здирко Н.Г. також визначають низку проблем та недоліків, якими супроводжується розвиток аудиту в Україні. Зазначимо ті, що не виділяються іншими авторами:

– відсутність чіткого та однозначного термінологічного апарату, який є базою для розуміння сутності аудиту, його місця, завдань та ролі в системі господарського контролю;

V Національна науково-практична конференція студентів і молодих вчених

- доопрацювання Кодексу професійної етики аудитора, особливо в частині відповідальності аудиторських фірм та аудиторів;
- відсутність чіткої бази регламентування організації та розвитку внутрішнього аудиту будь-якого українського підприємства;
- положень МСА українським принципам обліку;
- неефективність діючої нормативно-правової бази в питанні аудиту;
- система сертифікації;
- контроль за якістю вітчизняного аудиту [6, с. 34].

Прохорова Л.І. та Юхименко Є.С. акцентують увагу на таких важливих проблемах як документування аудиторських послуг та комп'ютеризація аудиту. Так, вони зазначають, що на етапі документування всі аудиторські документи створюються та заповнюються відповідно до професійного судження аудитор а так як відсутні стандартизовані форми документів. Проведене дослідження надало можливість авторам акцентувати увагу і на питанні необхідності комп'ютеризації роботи аудиторів. Адже, як вони вважають, застосування комп'ютерних методологій аудиту є одним із інструментів, які не тільки значно полегшують роботу аудиторів завдяки переходу від паперових до електронних документів, а і забезпечують зменшення ризиків. Практичне використання комп'ютерної техніки знайшло своє застосування в роботі різних економічних служб. Однак аналіз українського ринку комп'ютерних технологій свідчить, що спеціалізованих інформаційних технологій та систем, які б дозволяли повною мірою автоматизувати процес аудиту, є недостатня кількість. Часто аудитори знаходять заміну спеціалізованих програм, виконуючи прості обчислення, друкуючи стандартні форми робочих документів. Також має місце використання правової бази даних в електронному вигляді. Здійснюються запити до електронної бази даних при проведенні аудиту окремих розрахунків у різних точках обліку, комплексного аналізу фінансового стану суб'єкта через окремі програми (дані Microsoft Office) [5, с. 207—208].

Для більшості компаній України фінансова звітність разом з обов'язковим аудиторським висновком має стати надбанням громадськості, через те що постає нова вимога щодо оприлюднення звітності для низки категорій підприємств. Також нині разом із фінансовою звітністю більшість компаній зобов'язана буде надавати звіт про управління, що відображає стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики та фактори невизначеності щодо його діяльності. Отже, за результатами нововведень, ринок має отримати більшу прозорість діяльності бізнесу, що підвищить довіру зарубіжних партнерів та інвесторів до вітчизняних компаній.

У сучасних умовах організація аудиторської діяльності здійснюється з використанням інформаційних систем, проте, водночас, відсутні чітко модифіковані технології. Це негативно впливає на якість наданих аудиторських послуг, оскільки аудитор має регламентований термін для аналізу значного обсягу інформації і формулювання на її основі адекватних висновків. Значна частина аудиторських компаній погоджуються, що впровадження автоматизованих систем у їх діяльність є необхідною умовою для підвищення ефективності і якості роботи. Складність проведення аудиту за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення полягає у тому, що забезпечення доступу до інформаційно-довідкових систем зовсім не рівнозначно систематизації нормативної інформації, необхідної аудитору для перевірки. Тому виникла потреба у спеціалізованій системі з безперервною актуалізацією, збір інформації до якої повинні здійснювати фахівці. На сьогодні такої інформаційної системи на українському ринку поки не існує. Проте є передумови для того, щоб аудиторська робота була автоматизована до максимуму. Посилення конкуренції в аудиторсько-консалтинговому бізнесі змушує компанії знаходити нові шляхи підвищення ефективності діяльності, якості надаваних послуг за допомогою застосування спеціалізованих програмних засобів.

Розглядаючи проблеми аудиторської діяльності в Україні, доцільно виділити питання ціноутворення на аудиторські послуги. Механізм формування ринкових цін відповідним чином досліджений та отримав належне відображення в працях науковців. Водночас враховуючи особливості аудиторських послуг, їх стан розвитку, у публікаціях вчених мають місце досить полярні точки зору щодо принципіальних підходів до методології формування цін. Так, Платонова А.І. акцентує увагу на необхідності запровадження єдиних цін на ці послуги, тобто пропонує державне регулювання цін [4].

Важливим є розроблення та впровадження економічного механізму регулювання аудиту, що визначатиме великі штрафні санкції за неякісні аудиторські перевірки, страхування аудиторської відповідальності, розвиток цивілізованої конкуренції на ринку аудиторських послуг тощо. На сьогодні існують прогалини в правовому полі й практичній площині стосовно судового розгляду позовів щодо аудиторів(аудиторських фірм), відсутня методика оцінки розмірів збитку користувачів від неякісного аудиту, страхові фірми не здатні і не підготовлені до масового страхування аудиторської відповідальності.

Відповідно до цього, основним аспектом підвищення якості аудиту залишається професійний контроль за якістю аудиторських перевірок.

В науковій літературі пропонуються різні напрями удосконалення та розвитку аудиту, які можуть мати позитивні наслідки щодо підвищення його ефективності.

Кашперська А.І. визначає такі шляхи подолання недоліків щодо організації та ведення аудиторської діяльності в Україні та перспективи її розвитку:

- забезпечення безперервного функціонування системи регулювання аудиторської діяльності;
- укладання фундаменту нової системи регулювання аудиторської діяльності;
- забезпечення еволюційності переходу з однієї системи регулювання на іншу;
- мінімізація ризиків можливої некомпетентності нових персоналій в системі регулювання, що відповідає вимогам європейського законодавства у сфері аудиторської діяльності;
- розроблення механізму ціноутворення на аудит та аудиторські послуги шляхом вивчення міжнародного досвіду з цього питання;
- зменшення обсягів «тіньового» бізнесу;
- інтелектуалізація аудиту;
- підвищення престижу аудиторської професії;
- розроблення внутрішньо фірмових методичних рекомендацій та робочої документації з аудиторської діяльності [2, с. 1280].

Розглянувши особливості здійснення та основні тенденції розвитку аудиту в Україні, можна сказати, що нині аудиторська діяльність має ряд суперечностей та проблем. Недосконале регулювання ринку аудиторської діяльності в Україні призвело до проблем з підтвердження якості і достовірності фінансової звітності. Це підвищує ризики банкрутства підприємств та банків, що знижує рівень довіри до них з боку потенційних інвесторів та населення, а також створює перешкоди у залученні інвестицій у національну економіку в цілому.

Отже, розвиток послуг аудиту потребує вдосконалення нормативно-правової бази, а також методичне та інформаційне забезпечення, від якого безпосередньо залежить якість проведення аудиту. Перелічені шляхи подолання проблем аудиту дають змогу вдосконалити аудиторську діяльність, створити таке середовище для аудиту, яке дасть змогу налагодити процес звітності підприємств, сприяти створенню доступності та прозорості інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Hutsalenko, L.V. (2011), "Audit in Ukraine: development, problems and solutions", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 20, pp. 97—101.
2. Kashpers'ka, A.I. (2018), "Current state and prospects of development of audit activity in Ukraine", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 19, pp. 1272-1280, available at: http://economyand-society.in.ua/journal/19_ukr/190.pdf
3. Khorunzhak N., Belova I., Zavytii O., Tomchuk V., Fabiianska V. [Quality control of auditing: Ukrainian prospects](#) / Khorunzhak N., Belova I., Zavytii O., Tomchuk V., Fabiianska V. // *Independent Journal of Management & Production*. 2020. Vol 11, № 8. P.712-726. <http://www.ijmp.jor.br/index.php/ijmp/article/view/1229/1317>
4. Platonova, I.A. (2011), "Audit problems and prospects in Ukraine", *Naukovyj visnyk Poltav'skoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 4 (2), pp. 337—341, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_-2011_4\(2\)_77](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_-2011_4(2)_77)
5. Prokhorova, L.I. and Yukhymenko, Ye.S. (2019), "Analysis of the current state and problems of reforming and developing audit activity in Ukraine based on international experience", *Molodyj vchenyj*, vol. 6 (2), pp. 205-210, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_-6\(2\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_-6(2)_14)
6. Tomchuk, O.V. and Zdyrko, N.H. (2017), "Current state and tendencies of development of audit activity in Ukraine", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 4, pp. 32—42.
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On the audit of financial statements and auditing activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2258-19>.